

نظارت استصوابی از منظر اثباتی

(تحلیلی کوتاه از ماهیت نظارت شورای نگهبان بر انتخابات)

جمشید سرباز جمشید

چکیده

اصل ۹۹ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، نظارت بر انتخابات مختلف را به طور مطلق، بر عهده‌ی شورای نگهبان قرار داده است و منظور از نظارت مطلع بودن و اشراف داشتن بر امری توسط ناظر است. این که حدود اختیارات ناظر چیست و او صرفاً باید مطلع امور باشد و مراتب را به مراجع مربوط گزارش دهد یا خیر اختیارات بیشتری داشته و در تصمیم‌گیری‌ها نظر او هم باید اخذ شود، قانون باید تعیین کند. اصطلاحاً به ناظری که صرفاً باید اطلاع داشته باشد، ناظر اطلاعی و به این نوع نظارت، نظارت اطلاعی یا استطلاعی گفته می‌شود و به ناظری که باید تصمیمات اتخاذ شده علاوه بر اطلاع او به تصویب او هم برسد، ناظر استصوابی و نظارت را نظارت استصوابی گویند. مسئله استصوابی یا استطلاعی بودن نظارت شورای نگهبان، یکی از مسائل بحث برانگیز و چالشی است که همواره موجب مباحثاتی بین شورای نگهبان و کاندیداهای انتخاباتی و به تبع آن میان حقوقدانان بوده است. در این مقاله سعی شده است تا با تکیه بر منابع فقهی و حقوقی به قسمتی از سؤالات مطرح در این خصوص پاسخ داده شود.

واژگان کلیدی: شورای نگهبان، قانون اساسی، نظارت استصوابی، نظارت اطلاعی، انتخابات

۱- مقدمه

نظارت در علم مدیریت به عنوان یکی از ۵ رکن اساسی و بلکه به عنوان مهمترین ارکان پذیرفته شده است (قوامی، سید صمصام‌الدین، ۱۳۸۳، ص ۲۰۶) و لزوم نظارت بر افعال مدیران و تطبیق آنچه که صورت می‌گیرد با آنچه که باید صورت گیرد توسط ناظرین امری بدیهی و پذیرفته شده است. همچنین این اصل که هر چه رده‌ی مدیریت بالاتر باشد و مدیران پست‌ها و وظایف مهمتری بر عهده داشته باشند نظارت باید دقیقتر و شدیدتر باشد نیز حکمی منطقی و بی‌نیاز از اقامه دلیل می‌نماید. روشن است که در هر جامعه بالاترین سطوح مدیریت متعلق به حاکمان و فرمانروایان آن جامعه می‌باشد که سکان داری تمامی جامعه و کشور را بر عهده دارند و عملکرد ایشان تمام جامعه را متأثر می‌سازد. در نظامهای دموکراتیک حاکمان جامعه و به عبارت دیگر مدیران عالی کشور همگی بصورت مستقیم یا غیرمستقیم توسط مردم انتخاب می‌شوند و اداره امور را به دست می‌گیرند. بدیهی است که در هر جامعه ای انتخاب باید از میان صالحان آن جامعه صورت گیرد و مجاری قانونی در جوامع مختلف حداقلی از شرایط لازم برای کسب هر یک از مناصب حاکمیتی را تعیین نموده اند. همچنین در مقام اجرا نیز رای دهندگان باید از صحت کلیه مراحل مربوط به اخذ و شمارش آرا و اعلام نتایج و بطور کلی هر آنچه که مربوط به اعمال حاکمیت مردم از طریق انتخابات می‌شود، اطمینان حاصل نمایند. اینچنین غایاتی وجود و حضور مقامی ناظر مستقل از مجریان و انتخاب شونده‌گان را در تمامی مراحل مربوط به انتخابات ایجاب می‌نماید.